

Verslag conferentie 'Cultuur werkt voor de provincie!' | LKCA + Kunsten '92

Verslag door Marlies Lam

Op donderdag 14 februari 2019 werd in Theater Orpheus in Apeldoorn dé culturele conferentie in aanloop naar de Provinciale Statenverkiezingen gehouden. Gedeputeerden, (kandidaat-)statenleden, culturele instellingen en fondsen, adviseurs en kunstenaars werkten gezamenlijk aan een overdrachtdossier voor provincies, waarin zij een tiental aanbevelingen formuleerden ten aanzien van beleid op het gebied van kunst, cultuur en erfgoed.

Janita Tabak leidt de middag in de grote zaal in door een eerste interactieve oefening met de ruim honderd deelnemers: de groep blijkt een gemêleerd gezelschap van politici en professionals in de culturele sector uit verschillende delen van het land. "We hebben dus een mooie mix van *Poëtica* en *Politica*," concludeert Tabak. Aristoteles zei zo'n 2300 jaar geleden in zijn geschriften al dat je kunst en cultuur nodig hebt om je goed te voelen, je te ontladen van alle negativiteit door *katharsis*. En met dat idee zullen de aanwezigen deze Valentijnsmiddag zich buigen over de vraag: 'hoe kan de provincie haar rol in het cultuurbeleid versterken en hoe kunnen we die maatschappelijke en economische impact beter benutten?'

Panorama Nederland

Rijksbouwmeester Floris Alkemade is hiertoe gevraagd een vergezicht te schetsen. Hij blijkt de uitgelezen persoon, aangezien hij onder meer '[Panorama Nederland](#)' toelicht dat het College van Rijksadviseurs afgelopen december heeft gepresenteerd. Het acht meter lange panorama toont een optimistisch - 'maar zeker niet naïef,' aldus Alkemade - toekomstperspectief op Nederland. Cultuur is daarbij, wat hem betreft, een belangrijke factor, evenals de dialoog tussen generaties. We zijn onderdeel van een reeks en de levende generatie bepaalt hierin wat er voortgebracht wordt en wat er verandert: 'To be or not to be,' stelt hij om het dilemma van die generatie te verduidelijken. In het panorama wordt een andere manier van denken en een gedragsverandering noodzakelijk gesteld.

'Nederland wordt vaak gelezen als de Randstad en de rest van Nederland, waar de wolven binnentrekken,' schertst Alkemade. Het is een karikatuur van de neiging om deze gebieden in te delen in een a- en een b-kwaliteit. Dit is, volgens hem, een foutief systeem. Hij ziet de regio's als gebieden met verschillende ritmes van ontwikkeling. 'Nederland heeft geen metropolen, zoals de landen om ons heen, maar daarvoor in de plaats wel netwerken. Deze netwerken maken deel uit van onze cultuur en dragen bij aan een hoge kwaliteit van leven.'

De regionale schaal is ook de grootste schaal waarbij de burger zich nog heel direct betrokken voelt en waarin je hem of haar kunt aanspreken. In samenwerking op regionaal niveau schuilt nog iets moois, omdat het geen overheidslaag is: het Rijk, de provincie en de gemeente kunnen elkaar hier juist ontmoeten. De regionale schaal is de perfecte schaal om de huidige maatschappelijke vragen te adresseren. Afhankelijk van de regio zijn verschillende antwoorden logisch.

Hoeveel kan cultuur (in de vorm van ontwerp) bijdragen aan ontwikkeling? 'Cultuur is een synoniem van evolutie,' zegt Alkemade. 'Je moet je aanpassen aan de verandering, anders is het *not to be*.' Het Bruto Nationaal Product komt voor 33% uit de Randstad en dus voor 67% uit de rest van Nederland, en dat is nog steeds de vijfde economie in de eurozone. De cultuur van veranderingen tekent zich scherper af op het platteland dan in stedelijke gebieden.

De *Schicksalfrage* waar we ons voor gesteld zien, is de klimaatverandering. Gaan we het redden? 'Niet met de techniek, maar wel met gedragsverandering. Gedrag is *cultuur en verbeeldingskracht*. De opgave hiervoor voor de culturele sector is groot en brengt verantwoordelijkheid met zich mee.' De blik moet naar voren gericht en integraal zijn: niet politiek of commercieel, maar ruimtelijk en op de lange termijn. 'Zet in op kwaliteit, op het moment dat je de urgentie voelt. Zo is de biodiversiteit is minstens zo belangrijk als het klimaat. Begin bijvoorbeeld met zonnedaken en denk als laatste aan zonneakkers.'

Het huidige, economische model is gericht op zoveel mogelijk produceren voor zo min mogelijk geld. Dit is efficiënt op het gebied van voedselproductie, maar het haalt de boeren door de mangel en zadelt ze op met hoge schuldenlasten. Een New Deal tussen de maatschappij en de boeren, waarin we trots zijn op wat ze doen en ze daarvoor betalen, is een logische stap. Ook de landschapskwaliteit, onze bodem die we nu langzaam maar zeker 'opeten' (8,3 hectare per dag), kunnen we verbeteren door de industriële voedselproductie van het platteland te halen en ook woningen zoveel mogelijk in bestaande, stedelijke gebieden te bouwen.

Om dit te stimuleren heeft Alkemade samen met Berno Strootman (Rijksadviseur voor het Landschap) de prijsvraag [*Brood en Spelen*](#) in het leven geroepen, waarbij boeren en ontwerpers en anderen worden opgeroepen om samen vernieuwende ideeën en perspectieven voor het platteland te ontwikkelen.

'Ook moeten we ons gaan richten op een langere termijn,' stelt Alkemade. De heersende ritmes in onze maatschappij worden bepaald door de politiek en de markt. Politiek gaan we van verkiezing naar verkiezing en de markt kijkt naar return on investment. De omgevingswet biedt hiertoe kansen. Door de omgevingsagenda's aan te passen, kan er nagedacht worden over een andere vorm van samenwerking. Ontwerpkracht is ook hierbij fundamenteel.

Panorama Nederland kan worden gezien als eerste laag van communicatie: waar staat Nederland in 2040, wanneer we alle vragen goed hebben beantwoord. En wat zijn dan de principes die we moeten hanteren om daar te komen? 'We moeten af van het verkondigen van doemscenario's op het gebied van de grote maatschappelijke vraagstukken. In plaats daarvan roept het panorama een verlangen naar verandering op. De urgentie van bepaalde vraagstukken mag geen excuus zijn om een lagere kwaliteit te aanvaarden: 'wat je doet moet ook verbetering geven.'

'Sous les pavés, la plage!' Onder de stoeptegels ligt het strand. 'Wat ontstaat er als je wat lagen wegkrabt?' triggert Alkemade de toehoorders nog verder tot nadenken en dromen. De verbeeldingskracht en ontwerpen voor gedragsverandering en vernieuwing komen uit de cultuursector. Hij ziet Panorama Nederland dan ook als aanbeveling voor de provincies: 'kijk ver vooruit, maar wacht niet op de toekomst: begin daar meteen mee.'

Paviljoens

Om het overdrachtdossier later op de dag zo concreet mogelijk aan te leveren, kunnen de aanwezigen na een korte lunch kiezen uit vijf paviljoens (deelsessies), die worden afgetrapt door bondige vier-minuten-pitches van gedeputeerden of statenleden van vijf verschillende provincies. De onderwerpen:

1. Cultuurparticipatie en publieksbereik
2. Leefbaarheid en ruimtelijke kwaliteit
3. Vernieuwend besturen
4. Economische groei en imago en
5. Cultuur met de blik op Europa

Hieronder vindt u de deelsessies met hun deelnemers en de aanbevelingen die hierin werden bedacht en geformuleerd. Uitgebreidere besprekingen per sessie vindt u onderaan dit verslag.

1. Cultuurparticipatie en publieksbereik

Ger Koopmans, gedeputeerde van de provincie Limburg, buigt zich over het eerste onderwerp en specifiek over de vraag *‘Hoe kunnen provincies eraan bijdragen dat iedereen mee kan doen aan kunst, cultuur en erfgoed?’*

In zijn pitch laat hij al doorschemeren dat het wat hem betreft gaat om ‘doen, helpen en willen’: het doen van investeringen in erfgoed, musea en organisaties, het helpen van gemeentebesturen met bouw van theaters en ondersteuning van culturele instellingen en het willen van de Stedelijke Cultuurregio Zuid. Makers en organisaties worden geholpen met hun connecties over de landsgrenzen met bijvoorbeeld Luik, Aken en Keulen.

In de deelsessie bespreekt hij het thema samen met deskundige Warner Werkhoven (senior adviseur Kunstloc) en de aangesloten deelnemers. Zij zien cultuurparticipatie als een universele behoefte voor het individu en de samenleving vanwege het opbouwen van *cultureel vermogen*, zie ook: <https://cultureelvermogen.lkca.nl/>). Daarbij wordt opgemerkt dat het ‘systeem’ (de culturele instituties door overheid gesubsidieerd) vaak niet voldoet aan die behoefte of te ver van de leefwereld staat. Cultuurparticipatie van en voor iedereen kan verbeterd worden door het uniformeren van regels over de gemeentegrenzen heen, door te streven naar simpelere aanvraagprocedures en te faciliteren in matchingsconstructies. Zij doen twee aanbevelingen:

- Kijk als provincie wat er al gebeurt, haal behoeften op en stimuleer gemeenten om witte vlekken te activeren;
- Maak als provincie, bestuurlijk, afspraken over matching om slagkracht en commitment ten aanzien van cultuurparticipatie te stimuleren.

Uitgebreidere besprekingen per sessie vindt u onderaan dit verslag.

2. Leefbaarheid en ruimtelijke kwaliteit

Josan Meijers, gedeputeerde van de provincie Gelderland, pitcht aan de hand van de vraag *‘Wat dragen kunst, cultuur en erfgoed bij aan de leefbaarheid en ruimtelijke kwaliteit van de provincie?’*

Meijers beaamt Alkemades inleiding van vanmiddag. ‘Cultuur verbindt mensen,’ stelt zij. ‘Het brengt gesprekken op gang en uit die creativiteit komen we tot nieuwe oplossingen.’ Zij wil daarom de vraag herformuleren naar *‘Hoe kunnen we samen bijdragen aan de leefbaarheid en ruimtelijke kwaliteit van kunst, cultuur en erfgoed?’*

Voor het bereiken van duurzame oplossingen is namelijk sectorbrede samenwerking noodzakelijk. Daarnaast is de kunst-, cultuur- en erfgoedsector essentieel voor het vestigingsklimaat. Podia, muziekscholen en ateliers vinden aansluiting bij de grote organisaties: 'Iedereen doet mee.'

Het onderwerp 'leefbaarheid en ruimtelijke kwaliteit' onderzoekt zij verder met deskundige Flip ten Cate (Federatie Ruimtelijke Kwaliteit) in de deelsessie. Ten Cate presenteert de campagne [Fiks Nederland](#), de oproep om transities als klimaatadaptatie, de verandering van landelijke gebieden, mobiliteitsopgaven te benaderen vanuit de esthetische en culturele waarde, om zo over dertig jaar trots terug te kunnen kijken. De participanten van deze deelsessie zien kansen in een grotere rol voor kunstenaars bij omvangrijke projecten. Ook kan de kunstenaar uitkomst bieden bij het ontwerp van ruimtelijk beleid, waarin het creatieve perspectief van de burger in acht wordt genomen. De volgende aanbevelingen worden geformuleerd:

- Laat, in de geest van de omgevingswet, kunst, cultuur en erfgoed integraal vanaf de eerste dag bijdragen bij elke opgave;
- Neem als gedeputeerde en als Provinciale Staten gezamenlijk die integrale verantwoordelijkheid (dus niet alleen vanuit portefeuille kunst, cultuur en erfgoed).

Uitgebreidere besprekingen per sessie vindt u onderaan dit verslag.

3. Vernieuwend besturen

'Hoe kan het cultuurbeleid in de provincie het beste worden georganiseerd?' is de vraag die gesteld wordt aan **Karin Boelhouwer, Statenlid GroenLinks in de provincie Utrecht**. Zij benoemt de wettelijke verantwoordelijkheden van de provincie, zoals monumentenzorg, maar ook de ambities. Utrecht heeft als prioriteit de jeugd in aanraking te brengen met kunst en cultuur en doet dit door ondersteuning van festivals, waar een nieuw publiek wordt bereikt. Vervolgens uit Boelhouwer een dringend verzoek aan makers en andere professionals in de sector: 'Zoek de politiek op, ook buiten de verkiezingen en subsidieaanvragen om.' Zij schetst het scenario van een twaalf partijenbestuur in de provincie, die allemaal de waarde van de culturele sector zouden moeten inzien. 'Verdiep je in hun perspectieven en maak gebruik van die kennis.'

Ralph Keuning (directeur van Museum de Fundatie) schuift aan als deskundige in de deelsessie. Hierin zien de deelnemers een regierol weggelegd voor de provincie op het gebied van spreiding en bereik in de culturele sector. Ook kan de provincie de gemeenten ondersteunen en richting geven in hun cultuurbeleid. De aanbevelingen voor de provincies zijn:

- Positioneer je nú sterker op het gebied van kunst en erfgoed ten opzichte van gemeenten en het Rijk, door te faciliteren, een wegwijzer te zijn en de regierol te pakken. Maak daarbij gebruik van het regioprofiel en zoek het Rijk meer op. Maak concrete afspraken met gemeenten, neem zitting in IPO-werkgroepen en faciliteer netwerken;
- Betrek een brede vertegenwoordiging van cultuurmakers en publiek bij het maken van cultuurbeleid.

Uitgebreidere besprekingen per sessie vindt u onderaan dit verslag.

4. Economische groei en imago

Michiel Rijsberman, gedeputeerde van de provincie Flevoland, gaat in op de vraag ‘*Hoe kunnen provincies kunst, cultuur en erfgoed beter benutten bij het bevorderen van toerisme en economie?*’

Rijsberman vertelt trots over de vele historie en erfgoed in de jonge provincie: onder de lagen klei ligt een schat aan steentijdarcheologie. Dit wordt zowel als erfgoed, maar ook als potentieel gezien. Toerisme is van groot belang in Flevoland en daartoe worden verschillende initiatieven en projecten gestart en ondersteund, zoals landschapskunstwerken, werelderfgoed Schokland een museum ‘zoiets als het Guggenheim’ in Almere. “Je kan stenen stapelen en wegen aanleggen, maar het wordt pas een gemeenschap en een fijne plek om te wonen en werken als er ook ruimte is voor experimenten op het gebied van cultuur,” stelt Rijsberman. Deskundige Immie Jonkman (programmamaker Leeuwarden- Fryslân 2018) beschrijft de hechte gemeenschap in Friesland, die tijdens LF2018 voor bewonerstrots en grote, burgerlijke betrokkenheid zorgde. Met de aangeschoven deelnemers formuleren zij na ruim een uur de volgende twee aanbevelingen:

- De provincie moet bewonerstrots (identiteit), visie en lef als uitgangspunt nemen om te durven dromen en zo toerisme en economie te bevorderen.
- De provincie moet de creatieve humuslaag voeden, aandacht geven en investeren in ruimte en geld om kunst, cultuur en erfgoed beter te benutten. Dit draagt uiteindelijk bij aan meer toerisme en bevordert de economie.

Uitgebreidere besprekingen per sessie vindt u onderaan dit verslag.

5. Cultuur met de blik op Europa

Hiervoor is **Henri Swinkels, gedeputeerde van de provincie Noord-Brabant** uitgenodigd. ‘*Welke kansen biedt de Europese Unie voor cultuur in de provincie?*’ volgens hem?

Hoe een land, plaats of regio bestuurd wordt, ziet Swinkels weerspiegeld in de cultuur. In Noord-Brabant is cultuur een kerntaak. ‘Als je niet bereid bent zelf te investeren, ga dan ook geen vragen stellen aan Europa,’ meent hij. In Noord-Brabant is in eerste instantie de internationale connectie aangegaan door verbindingen met buitenlandse musea en internationale festivals te leggen. Vervolgens zijn verschillende partijen - en niet in de laatste plaats jongeren uitgenodigd - om visies uit te wisselen, netwerk te vormen en elkaar te versterken. Daarna kan pas gedacht worden aan Europese middelen, stelt hij. En juist nu liggen er kansen: de nieuwe, Europese culturele agenda richt zich juist op de identiteit van regio’s en plaatsen.

In deze deelsessie zitten twee deskundigen, namelijk Frank Kimenai (DutchCulture) en Marjolein Cremer (European Cultural Foundation). Na een bevlogen debat komen de aanwezigen tot deze aanbevelingen:

- Zorg voor een stevige, goed gefundeerde culturele infrastructuur (inclusief Fair Practice Code);
- Formuleer, vanwege het belang van de verbinding tussen regio/provincie en Europa, een Europese agenda op alle niveaus en
 - o Maak cultuur hier een integraal onderdeel van (zowel kunst als erfgoed).
 - o Laat je daarbij inspireren door het Noord-Brabantse model.

Uitgebreidere besprekingen per sessie vindt u onderaan dit verslag.

Het panel reageert

Na een korte pauze komt het complete gezelschap weer samen in de grote zaal, waar een vierkoppig panel uit de *Poëtica* en *Politica* van Nederland (de culturele sector en de politiek) reflecteert op de aanbevelingen uit de verschillende deelsessies. Het panel wordt gevormd door **Anry Kleine Deters**, lijsttrekker D66 Drenthe; **Chris Westerlaken**, fractievoorzitter CDA Utrecht; **Karin Visser**, kandidaat-statenlid D66 Gelderland en directeur CKE; **Ariëtte Kasbergen**, kandidaat-Statelid GroenLinks Zuid-Holland en directeur Het Derde Bedrijf; **Madelon Demeijer**, coördinator De Vondst en **Nicolas Mansfield**, directeur Nederlandse Reisopera.

Charlotte de Lange, beleidsmedewerker cultuur bij de Provincie Utrecht, pleit vanaf de tribune voor een wet op cultuureducatie. 'Om de basis uniform te regelen in alle provincies maar met behoud van eigen beleid,' stelt zij voor.

Kleine Deters ziet hier geen heil in. 'We moeten juist ontregelen: werken vanuit een wederzijds vertrouwen,' vindt zij. Politici en makers hebben elkaar nodig en zullen elkaar in hun vakgebied vanuit vertrouwen tegemoet moeten treden.

Westerlaken wil cultuureducatie wel verankeren op de scholen, omdat daar de uitgelezen kans ligt om het onder de aandacht te brengen en te zorgen dat jongeren er affiniteit mee krijgen. Visser wil dit in het hele spectrum van scholen (basis- en voortgezet onderwijs, inclusief MBO) in Nederland doorvoeren, 'waar nu sommige schooltypes vergeten lijken te worden'. Ook andere doelgroepen moeten wat haar betreft hierin meegenomen worden, zoals ouderen en kwetsbaren in samenleving. Dit zou geen eenrichtingsverkeer moeten zijn, maar een kans om van elkaar te leren.

Mansfield ziet veel ambitie in de aanbevelingen, maar roept op realistisch te zijn. 'Veel instellingen zijn kwetsbaar en het is een taak van de provincie om hun continuïteit te waarborgen, door te ondersteunen maar ook door te lobbyen in Den Haag.' Verder ziet hij de toekomst bij jongere generatie. 'Wij zijn hier allemaal veel te blank en geen drieëntwintig meer.' Hij pleit voor een culturele jongerenraad.

'Ja,' zegt Demeijer, die zelf wel in die leeftijdscategorie valt, 'gesprek is prima, maar forceer het niet. Jongeren willen ontdekken, doen en beleven. Daar moet je op aansluiten door hen de tools en middelen hiervoor te geven.' Kasbergen vult aan: 'Daarbij is het positioneren van jongeren in de politiek essentieel.'

'Wat zijn de belangrijkste punten uit deze aanbevelingen voor jullie?' vraagt Tabak.

Voor Westerlaken is dat het voeden van de creatieve humuslaag en het investeren in ruimte en geld om kunst, cultuur en erfgoed beter te benutten. 'Ik zou na 'benutten' een punt willen plaatsen, omdat toerisme en economie niet de essentie hiervan zijn.'

Visser vindt het maken van bestuurlijke afspraken belangrijk, over matching om slagkracht en commitment ten aanzien van cultuurparticipatie te stimuleren.

De provincie zou hierin een verbinder, netwerker en co-financier kunnen zijn.

Demeijer geeft haar eigen praktijk als voorbeeld van de regierol voor de provincie met cultuur als kerntaak. Het centrum voor archeologie De Vondst is hier namelijk uit voortgekomen. Zij drukt de provincies op het hart om het niet te moeilijk te maken. 'Met relatief weinig middelen en in een korte tijd hebben we dit samenwerkingsverband tussen Heerlen, Limburg en Restaura (restauratieatelier) kunnen bewerkstelligen.'

Regionale Cultuurindex

Tabak vraagt Rogier Brom, onderzoeker bij de Boekmanstichting, om zijn bevindingen in de [Regionale Cultuurindex](#) toe te lichten. In deze index geeft de staat van Nederland aan de hand van verschillende indicatoren weer. Landelijke trends worden hierbij uitgesplitst op provinciaal niveau. Opvallend is de verhouding aanbod en geldstromen in de podiumkunsten. De podia met een wekelijks aanbod (teruggerekend naar het aantal inwoners) is vrij gelijk verdeeld over de provincies, terwijl de participatie (vrijwilligers) en de inkomsten enorm verschillen. Zo heeft Zeeland bovengemiddeld veel vrijwilligers, maar lage inkomsten. Deze gegevens kunnen de provincies helpen met hun beleid: 'Niet bijbouwen, maar inzoomen op programmering,' geeft Brom als voorbeeld.

De vijf onderwerpen van vandaag zijn nu vanuit verschillende kanten belicht en door diverse partijen besproken, 'volgens de school van Aristoteles,' duidt Tabak. De katharsis ontbreekt alleen nog: sneldichteres Dominique Engers vat de middag, in een ruim tien minuten durend gedicht, op ludieke wijze samen. Lees het hele [snelgedicht](#). 'Troost, verlossing en zuivering,' sluit Tabak luchtig af. Maar: 'Neem de aanbevelingen mee!'

Op de volgende pagina's vindt u de aanbevelingen nog eens op een rij, met aansluitend de uitgebreide verslagen van de vijf paviljoens.

De tien aanbevelingen voor het overdrachtdossier

Cultuurparticipatie en publieksbereik

1. Kijk als provincie wat er al gebeurt, haal behoeften op en stimuleer gemeenten om witte vlekken te activeren.
2. Maak bestuurlijk afspraken over matching om slagkracht en commitment ten aanzien van cultuurparticipatie te stimuleren.

Leefbaarheid en ruimtelijke kwaliteit

3. Provincie, ga in de geest van de omgevingswet, bij elke opgave kunst, cultuur en erfgoed integraal vanaf de eerste dag laten bijdragen.
4. Neem als gedeputeerde en als Provinciale Staten gezamenlijk die integrale verantwoordelijkheid (dus niet alleen vanuit portefeuille kunst, cultuur en erfgoed).

Vernieuwend besturen

5. Provincie, positioneer je nú sterker op het gebied van kunst en erfgoed ten opzichte van gemeenten en Rijk, door te faciliteren, een wegwijzer te zijn en de regierol te pakken. Maak daarbij gebruik van het regioprofiel en zoek het Rijk meer op. Maak concrete afspraken met gemeenten, neem zitting in (IPO-)werkgroepen en faciliteer netwerken.
6. Provincie, betrek een brede vertegenwoordiging van cultuurmakers en publiek bij het maken van cultuurbeleid.

Economische groei en imago

7. Neem als provincie bewonerstrots (identiteit), visie en lef als uitgangspunt om te durven dromen en zo toerisme en economie te bevorderen.
8. Voed de creatieve humuslaag, geef aandacht en investeer in ruimte en geld om kunst, cultuur en erfgoed beter te benutten. Dit draagt uiteindelijk bij aan meer toerisme en het bevordert de economie.

Cultuur met de blik op Europa

9. Zorg voor een stevige, goed gefundeerde culturele infrastructuur (inclusief Fair Practice Code).
10. Formuleer, vanwege het belang van de verbinding tussen regio/provincie en Europa, een Europese agenda op alle niveaus en
 - Maak cultuur hier een integraal onderdeel van (zowel kunst als erfgoed)
 - Laat je daarbij inspireren door het Noord-Brabantse model.

Op de volgende pagina's vindt u de uitgebreide verslagen van de vijf paviljoens.

Uitgebreide verslagen van de vijf paviljoens

Verslag Paviljoen 1 - Cultuurparticipatie en publieksbereik

Met de pitch van Ger Koopmans in gedachten, markeert Warner Werkhoven de noodzakelijke randvoorwaarden om iedereen mee te laten doen aan kunst, cultuur en erfgoed. Naast geld heb je verbindingspersonen, handjes voor de uitvoering en uitwisseling van kennis nodig, maar bovenal een structuur van culturele partijen die aansluit bij de behoefte van de samenleving.

Cultuurparticipatie is een universele behoefte voor het individu en de samenleving in verband met het opbouwen van *cultureel vermogen* <https://cultureelvermogen.lkca.nl/>. Het 'systeem' (culturele instituties door overheid gesubsidieerd) voldoet vaak niet aan die behoefte of staat te ver van de leefwereld. **Provinciale bestuurders, ga actief in gesprek met groepen, instellingen, organisaties en wethouders.** Krijg goed in beeld wat en waar de vraag is en ga ernaar op zoek zodat je een verbindende rol kunt spelen. De oproep aan de provincie luidt: baseer (nieuw) beleid op de expertise, visie en behoeften van bestaande initiatieven en partijen.

Op gemeentelijk niveau heeft een kaalslag plaatsgevonden en ontbreken broodnodige culturele voorzieningen (plekken als kunstencentra/podia/menselijke aanspreekpunten) vaak. Zoek ook op provinciaal niveau naar bestaande faciliteiten en kijk af van de sport, zoals het voorbeeld om Cruiff-courts ook voor cultuur te benutten. **De provincie is bij uitstek de overheidslaag die uitvoeringskracht kan stimuleren** op lokaal niveau (zoals via het Jeugdfonds Sport & Cultuur, door een analyse te doen van gemeentelijke 'witte vlekken' en waar nodig gemeenten te activeren). Bovenlokaal kan de provincie dit doen in de vorm van een tussenpersoon als intermediair met een netwerktaak (de term 'cultuurconciërge' viel), die over de gemeentegrenzen kijkt, bijvoorbeeld in verbinding met andere sectoren, zoals sociaal en ruimtelijk.

Cultuurparticipatie van en voor iedereen kan nog beter. Kijk daarvoor naar de procedures. De provincie kan bijdragen aan het uniformeren van regels over de gemeentegrenzen heen en kunnen streven naar simpelere aanvraagprocedures met het oog op toegankelijkheid: **het bieden van 'beter verlichte subsidiepaden'**. Ook liggen er kansen voor matchingconstructies (zoals bij Cultuureducatie met Kwaliteit) met heldere bestuurlijke afspraken. Kansen zijn er ook in matchfunding: als provincie de opbrengst van initiatieven ver(drie)dubbelen zoals bij het coöperatiemodel van Erfgoed Gelderland of crowdfundingplatform Voordekunst. Los van 'handgeld' zou de provincie ook de financiële zelfredzaamheid van culturele instellingen (cultureel ondernemerschap) kunnen stimuleren. Dit laatste heeft wel een keerzijde die in de popbranche al zichtbaar is: jonge talenten moeten het volle pond betalen voor de huur van podia.

Verslag Paviljoen 2 - Leefbaarheid en ruimtelijke kwaliteit

Gedeputeerde Josan Meijers van de provincie Gelderland start met de aanpassing van de vraag naar: *Hoe kunnen we samen bijdragen aan de leefbaarheid en ruimtelijke kwaliteit van kunst, cultuur en erfgoed?* Zo geformuleerd impliceert de vraag een zekere vorm van samenwerking die in de sector nog dikwijls lijkt te ontbreken. Voor het bereiken van duurzame oplossingen is samenwerking sectorbreed noodzakelijk.

In Gelderland is met het project *Gaaf Gelderland* gezocht naar geschikte partners om mee samen te werken. De opbrengst hiervan is een creatievere werkwijze.

Deskundige Flip ten Cate presenteert het project [Fiks Nederland](#), de oproep om transities als klimaatadaptatie, de verandering van landelijke gebieden, mobiliteitsopgaven te benaderen vanuit een meer esthetische waarde om zo over dertig jaar trots terug te kunnen kijken. Uit de brochure van *Fiks Nederland*: “Kwaliteit ontkiemt in de harten van mensen. Kwaliteit is een wens die werkelijkheid wordt door hem te verbinden aan vakmanschap, aan daadkracht en aan de energie in de omgeving. Er komen fikse investeringen aan, zowel aan de publieke als de private kant. De samenleving staat klaar om zelf aan de slag te gaan. We beschikken over ontwerpers die gewend zijn om belangen, functies en partijen bij elkaar te brengen. Het gaat zeker niet vanzelf, maar het moment is aangebroken. Als we de grote transitieopgaven aan elkaar verbinden, dan zal Nederland met ieder project een stukje mooier en beter worden.”

Om deze reden is de oproep:

1. Versterk de dialoog over kwaliteit;
2. Ga op zoek naar de koppelkansen;
3. Besef dat Nederland van iedereen is en
4. Zet ontwerpers in om schijnbare tegenstellingen op te lossen.

Een belangrijke constatering in de deelsessie is dat **bij grote ontwerpogaven de kunstenaars al bij de start van het creatieve proces betrokken moeten worden**. De vraag of de wetgeving aangepast dient te worden zodat dit vanzelfsprekend gebeurt, blijft onbeantwoord. Verplichtstelling is nodig om de vrijblijvendheid te tackelen. Het betrekken van de burger komt ook aan bod: de burger moet eigenaarschap krijgen en participeren, maar hoe wordt de burger bereikt? Bij de vraag over leefbaarheid en ruimtelijke indeling wordt vooral gekeken naar de korte termijn en het creatieve perspectief van de burger wordt over het hoofd gezien - hier is juist een kunstenaar voor nodig.

Deelnemers noemen interessante initiatieven in het **verbinden van sectoren**. Zo wordt de app *Spacetime* in Groningen al in het lagere en middelbare onderwijs ingezet. Deze app toont een interactieve kaart, waar culturele en erfgoedorganisaties hun programma aan toe kunnen voegen. De succesfactor van het project is dat **de verbeelding (de kracht van kunst, cultuur en erfgoed) wordt gekoppeld aan onderwijs**.

Verslag Paviljoen 3 - Vernieuwend besturen

Karin Boelhouwer moedigt cultuurprofessionals aan om politici niet alleen te benaderen voor subsidies, maar om een structurele relatie te onderhouden, zodat beide partijen elkaar beter begrijpen.

Spreker Ralph Keuning pleit voor een krachtige **regierol van de provincie met cultuur als kerntaak**. De provincie heeft tijd, geld en een professioneel ambtenarenapparaat en is niet naar binnen gekeerd, zoals veel gemeenten dat wel zijn. Daarmee is ze de natuurlijke bondgenoot van culturele instellingen, ook richting het Rijk. Die kerntaak dient ook uitgedragen te worden door het Interprovinciaal Overleg (IPO).

De deelnemers in deze deelsessie zien deze regierol voor de provincie concreet weggelegd op het gebied van spreiding en bereik (en volgens sommigen zelfs programmering). Zo had de provincie bijvoorbeeld de bouw van zeven theaters vlakbij elkaar kunnen voorkomen. De nieuwe regioprofielen zijn een prachtige kans voor provincies om die rol te pakken. Daarnaast moet de provincie vooral faciliteren. Hierbij wordt gedacht aan netwerken en een gemeenschappelijke agenda, maar ook aan het fungeren als wegwijzer en aanjager voor gemeentelijk cultuurbeleid.

Duidelijk is dat alle provincies hun cultuurbeleid verschillend uitvoeren. De zaal is het er niet over eens of dat juist een kracht is, of dat de provincies een uniform beleid zouden moeten voeren. Wel is men overtuigd van **de kracht in het uitwisselen van best practices**. Zo heeft Zuid-Holland zeven erfgoedlijnen vastgelegd, sluit Overijssel overeenkomsten met gemeenten en verenigen de noordelijke provincies zich in 'We the North'. De meerderheid van de zaal roept de provincies ook op om cultuurmakers en publiek te betrekken bij het maken van cultuurbeleid.

Verslag Paviljoen 4 - Economische groei en imago

Immie Jonkman vertelt over hoe Leeuwarden culturele hoofdstad werd en welke kansen dit voor Friesland bood. Ze wilden hiermee nieuwe banen generen en kinderen uit achterstandswijken in aanraking laten komen met kunst, cultuur en erfgoed. Het heeft ruim vier miljoen bezoekers getrokken en er is regionaal, landelijk en Europees geld binnen gehaald voor projecten, zoals de Escher-tentoonstelling.

Cultuur inzetten werkt als katalysator en verbindende factor. Als toeristische stad dien je cultuur te blijven inzetten, samen met ondernemers, cultuurorganisaties en provincie. Het dient zo ook als middel voor verandering. De 'mienskip' (gemeenschap in het Fries) is hecht en dat kun je op die manier veranderen naar een open gemeenschap. Die gemeenschap is de gemene deler in Friesland en daarom heeft iedereen meegedaan aan het project. Je moet een goed verhaal hebben om **bewonerstrots** te creëren.

De creatieve industrie heeft diverse oplossingen voor vraagstukken als leefbaarheid, duurzaamheid en landbouw. De politiek (gemeente en provincie) moet samenwerken met creatieve broedplaatsen: netwerk met creatievelingen om input te halen.

Twee vragen die in deze deelsessie besproken zijn:

- *Hoe kan je korte (vier jaar) en lange termijn-doelstellingen in de politiek met elkaar verbinden?* Je moet niet te lage ambities hebben, maar altijd hoog inzetten. Als provincie kan je namelijk faciliteren.
- *Moet je als regio/provincie van je zwakte een kracht maken?* Je moet zoeken naar je eigenheid, het authentieke, je identiteit. Als je niet van jezelf houdt, waarom zouden anderen naar je komen kijken? Begin bij de inhoud en maak daarna de vertaalslag en maak gebruik van de creatieve sector.

Kernwoorden in deze sessie:

Investeren (tijd en middelen) - lef hebben om geld vrij te maken, goede plannen, dan komt je investering terug - vertrouwen hebben - doorzettingsvermogen - zelf initiatief nemen - risico nemen - kwaliteit bieden (definitie: het realiseren van je doelstellingen) - capaciteit - flexibiliteit - dare to dream and dare to act - verbinden - katalysator.

Verslag Paviljoen 5 - Cultuur met de blik op Europa

Het betoog van Henri Swinkels dat je zelf moet investeren en dus een goed plan moet hebben, vindt draagvlak in de deelsessie. Je dient je, als provincie, bewust te zijn van je **lokale identiteit** en een goed beeld te hebben van wat belangrijke elementen en ideeën in jouw regio alvorens de stap naar Europa te maken.

De Europese Commissie zet in op de culturele en creatieve sector als aanjager van de Europese identiteit en met name die in de regio's. Frank Kimenai stelt dat de EU gevoelig is voor creatieve projecten die inspelen op de maatschappelijke verhoudingen en die bezig zijn met het vergroten van sociale cohesie. Hieruit ontstaat economisch potentieel. De mobiliteit van artiesten en publiek (met name in de muzieksector en op het gebied van architectuur en cultureel erfgoed) is een zwaartepunt in het Europese beleid. Denk hierbij aan de Europese *Capital of Culture*. **Met het oog op sociale cohesie heeft cultuur een belangrijke rol door haar invloed op thema's als integratie en erfgoed.**

Culturele instellingen ondervinden moeilijkheden bij hun subsidieaanvragen. Dit is deels te wijten aan complexiteit, maar vooral aan onderbemanning in de organisatie. Provincies kunnen een intermediaire of gidsende rol innemen. Deze rol kan ook ingezet worden bij *partner search* en transnationale samenwerkingen. Ook zou er een duurzame verankering moeten komen voor culturele instellingen: zij missen nu zekerheid in hun continuïteit.

Het zelf investeren in de cultuur gaat nu in provincies vaak gepaard met de 'denkfout' dat dit een-op-een effect genereert (lees: economisch, financieel). Het beoogde resultaat zou in eerste instantie het artistieke voordeel moeten zijn: namelijk de **kansen en het netwerk van creatieve makers vergroten**.

Marjolein Cremer ziet ook een trend in regionale samenwerking en kennisuitwisseling om de culturele sector verder te ontwikkelen. Zowel regionaal als Europees is een breed spectrum aan netwerken essentieel. Er zijn al diverse platforms te vinden, zoals Smart Cities. Zowel deze netwerken, als het Europese geld dat beschikbaar is voor cultuur, zijn vaak geen parate kennis bij provincies en steden. DutchCulture gaat in 2019 infodagen in het land houden, om de mogelijkheden en hun activiteiten beter uit te dragen.

De conferentie 'Cultuur werkt voor de Provincie' werd georganiseerd door het LKCA en Kunsten '92, en mede mogelijk gemaakt door de provincie Gelderland, Fonds voor Cultuurparticipatie, de Raad van twaalf, NAPK en Cultuurconnectie.